

Кадрмудт эконолическ сургъуль ӱглгнӱ эрки аргнӱ

Сул цагт мана орн-нутгин кесг райодар, крайсар болн областьсар селӱнӱ эдл-ахун эконолик хӱлӱдӱ шиндӱллгнӱнд, нӱурлагч эдл-ахус хоорнд дамшлтсан сольцлгнӱнд, бӱӱрн газринбӱӱдл ирлцнӱгӱу селӱнӱ эдл-ахун гаршиг диглгд-журлгнӱна болн ӱсгд-жӱргдӱлгнӱнӱ тӱрт нерӱдгдсн эконолическ конференц келгнӱн ӱргнӱр делгрн. Конференцсар селӱнӱ эдл-ахун эдлуушин ӱн гаргӱлгнӱна тӱрмӱд, эдл-уушин ӱнинь багӱруллгнӱна болн кӱч-кӱлснӱ ашинь ӱдлӱллгнӱна хаалгӱс, колхозмудар, совхозмудар болн МТС-р кӱч-кӱлснӱ болн мӱнӱгнӱ гару багӱруллгнӱна хаалгӱ, дакад МТС-д хоэрасчетин элемент оруллгнӱна болн селӱнӱ эдл-ахун эконолическ талдан кесг тӱрмӱд кӱуидгнӱ.

Крымск областин, Симферопольск района эконолическ конференц соньмджта то келгдв. 1955 жидл „Красный Перекоп“ гидг колхозд нег гектарас 19-д центнер буудӱн культурин ургыч, тер тоод 35 центнер эрдн-шинӱн ургыч авцхалж, саадг ӱкр болгнӱс 2169 килограмм ӱс саадж авч. Ашн хӱлӱхд му биш. Болв эдл-уш гаргӱлгнӱнд гарсн кӱч-кӱлснӱ гарунь дегд ик. Центнер буудӱд—2,6 кӱлснӱ ӱдр, центнер ӱснд—6,3 кӱлснӱ ӱдр гарч. Хӱвргднӱ бӱӱдг „1-ч №—тӱ Симферопольск“ гидг совхозд нег центнер буудӱд 1,6 час кӱдлмш, нег центнер ӱснд болхла—13,9 часа кӱдлмш келгдв.

Конференцд илтгдсн олна кӱч-кӱлс ӱрвӱр эс гаргнӱн йовдлмуд селӱнӱ эдл-ахун эдлуушин единиц гаргӱлгнӱнд кӱч-кӱлснӱ гару хасх эв-аргӱ шунтӱла кевӱр хӱлӱхг некдӱжӱнӱ. Эн учрар кӱч-кӱлс ӱрвӱлгнӱн хамгин эрки нег хаалгнӱн гидж механизаци келгнӱн тӱрмӱдт ик оньг конференц деер ӱгдв. Конференцин кесг орлцачир механизаци келгнӱн болн механизмин, машиндин шин кец диглгд эрки келгнӱн туск тӱрмӱд келцхӱв.

Механизацин кемдӱжӱн багӱ газрт кӱч-кӱлснӱ гару зокал мет дегд ик болна. Хмельницк областин Городокск района, Мологовин нертӱ колхозд солом гарар хуралгнӱнд, буудӱ гаргӱлгнӱна наадк цуг кӱдлмшт кергтӱ кӱч-кӱлснӱ гаргӱлгдсн. Колхозмудар кесг кӱдлмш ӱдл бишӱр механизировать келгдсн. Тингӱд Калининск областин, Гурьевск районд буудӱ гаргӱлгнӱ 90 процент механизировать келгдсн, малин хот гаргӱлгнӱг механизировать келгнӱ болхла, кесг холван багӱ болна. Эн учрар, малин хот (ӱвсн, солом болн силос) кӱр-тхш, эднӱ ӱн болхла концентратин ӱнинӱс ик. Тегӱд ӱунд ӱкрӱ махн гахан махнас ӱнтӱ болдгт алнӱ болх юмн уга. Гахан мах гаргӱлгнӱнд нургӱлгд буудӱн концентрат гаргӱлгднӱлм, бод мал болхла, зокал мет ӱвсн, солом болн силос ӱгдддж бӱргднӱ.

Мал ӱсглгнӱнд техник олзлгнӱнд гардг темдгтӱ дуту-дундс конференцд орлцачирар бас илтгдлӱ. ӱкр саалгнӱг, услгнӱг, малин хот белдлгнӱг механизировать келгнӱн тускар манд икӱр келгднӱ. Болв механизировать келгд кӱдлмш зуг теднӱр тӱсгддӱжӱхш. Малин хот зӱблгнӱ болн ӱлгнӱ,

малин бог-шаг хуралгнӱ, малин сара цеврлгнӱ, кӱнд юмс зӱблгнӱ, хот-хол хадгӱллгнӱ мет ним-ним кӱдлмшмӱд бас ик кӱч-кӱлс гаргӱлгнӱ некнӱ. Эн кӱдлмшмӱд механизировать келгдх зӱвтӱ. Тегӱд энунд „багӱ механизаци“ гидж нег авсн, кӱунӱ кӱдлмш гингрӱлгч олн зӱсн эв-аргӱ ухалж олдж олзлдж болхмн.

Производствин процесс-кӱдлмш механизировать келгнӱ, кӱунӱ кӱлснӱ гару темдгтӱгӱр хасх зӱвтӱ. Болв зӱрм колхозмудар кӱдлмш механизировать келгнӱ энӱнӱс урд гардг кӱлснӱ гаругт нам икдӱлв гидж конференцд заагдла. Энн шин механизис болн агрегатс хӱлӱдӱ кӱдлӱлхд шин улс тӱвснӱ, дакад цуг баг кӱдлӱчирин кӱч-кӱлс эс бӱрдӱснӱ учрт гарсн. Курганск областин Юргамышск района Ворошиловин нертӱ колхозд саалин ӱкрин нег кецтӱ гер тосхгдла, машингӱр ӱкр услгнӱна болн малин хот белдлгнӱн аппарат тӱвгдлӱ. Механизаци келгнӱн болн малин бӱӱр-бӱӱдл яслгнӱс авн саальчир малин хот белдлгнӱс, мал услгнӱс болн талдан чигн зӱрм кӱдлмшӱс сулдхгдла. Малд гидж тӱвгдсн цуг оборудованьс болн малин хотин куухн хӱлӱдӱ кӱдлӱлгнӱ талдан кӱдлӱчирт даалггдла, эднд ӱмнн саальчирин келжӱсн кӱдлмшин тӱлӱ ӱгддӱжӱсн кӱдлгнӱн ӱдр бичгднӱ. Ода теднӱс талдан фермд, механик болн хойр моторист бӱӱнӱ. Эднд бас тедӱ мет кӱдлгнӱн ӱдр бичгднӱ. Болв саальчирин кӱдлмшн икдсн уга: саальчир болгнӱн урдк кевтӱн 12 ӱкр хӱлӱдӱ асрад, урд авчасн кӱдлгнӱн ӱдрӱн тер тоогӱрнӱ авата.

Башкирск АССР-н Покровск района колхозмудар гарарцентнер буудӱ цеврлгдхлӱ—0,14 кӱдлгнӱн ӱдр бичгднӱ, „00—3“ гидг машингӱр цеврлхлӱ—0,17 кӱдлгнӱн ӱдр бичгднӱ. Тингӱд кӱдлмшт механизаци оруллгнӱ тӱрӱнӱ ӱнинь багӱрулх биш, нам тӱӱг ӱдлӱлв. Колхозмуд кӱдлмштн механизаци орулхларн кӱцӱх норм болн кӱдлгнӱн ӱдр бичлгнӱ шинӱс эс хӱлӱдӱ диглгнӱн учрт эн гарсн.

Конференцин кӱдлмшин материалмуд, МТС-с колхозин эконолическ тӱрмӱдӱр кесг саамд дегд татугӱр ӱӱлджӱсиг ӱзӱлджӱнӱ. Ростовск областин Сальск района конференцд, МТС джӱблн хагӱлгнӱна дӱнцӱгнӱн ик тоота гектар кехӱр седӱд алык нег кӱдлмшин чиринь зӱрмдӱн тӱртӱн авцхаш гидж темдгдлӱ. Тракторн кӱдлмшин зура кӱцӱлгнӱн нег кецтӱгӱр болн нернн тӱлӱ эс кехин туск тӱринг колхозмуд чикӱр тӱвдӱжӱцхӱнӱ. Чик агротехник эрки биш орулдж келгнӱ болн бас тедӱ мет кӱч-кӱлснӱ гару багӱруллгнӱна, дакад кӱдлмшин ӱнинь багӱруллгнӱна тӱрмӱд тӱӱг некдӱжӱнӱ.

Кӱч-кӱлс ӱрвӱлгнӱ, тӱӱг чикӱр диглдж келгнӱнӱ тасрхан уга залгӱдата. Ода бӱӱх нег кӱдлмшин норм болн кӱдлмшин кӱлснӱ ӱдрӱр ӱнлгнӱн зӱвӱр хуучрддж одв гидж конференцт темдгдлӱ. Кех кӱдлмшин нормд колхозд келдг кесг зӱсн кӱдлмшин норм уга. Дакад колхозмудар кесг саамдан норм хӱлӱл уга кӱдлгнӱн ӱдр бичгднӱ. Зӱрмдӱн

болхла кӱдлгнӱн ӱдринг нам айстан бичӱд тарана.

Колхозникӱд, Курск областин Хомутовск района Калининск сельск колхозин ӱӱл-двр шӱӱд-ж-шиндӱлдж хӱлӱгнӱнд, кӱдлгнӱн ӱдр бичлгнӱн кӱдлмшт чангӱс сӱн хӱлӱвр эрк биш бӱрдӱх аш кецхӱв, колхозникӱд кех кӱдлмшинн зӱрм норм бичкн бӱӱсиг, тӱӱг кӱч-кӱлснӱ ӱдрӱр ӱнлгнӱн болхла ӱдӱн бӱӱсиг илтгцхӱв. Тингд хӱлӱдӱ то-олхла зуг кӱдлмшин норм болн кӱч-кӱлс диг-дарагнӱн олдж, сӱӱнӱр диглгнӱн колхозд 30 мингӱг шаху кӱлснӱ ӱдр ӱрвӱлдж болхг ӱзӱлв. Эн ӱрвӱлгнӱ зуг мӱнӱгнӱ ӱгцӱр джилдӱн 400 мингӱг шаху арслн болхмн, дакад кӱлснӱ ӱдрин ӱнинь зӱвӱр ӱдлӱлхмн.

Колхозмудар кӱлснӱ ӱдрт мӱнӱг болн хот-хол ӱлгнӱн тӱрт ик оньг конференцсар тӱвгдв. Ода колхозмуд колхозин кӱдлмшин йовуд хӱлӱдӱ-шаллгнӱ ясин эрки, контроль болн учет кехин тӱлӱ шишлн штат угагӱр кех кӱдлмшин норм кӱцӱхиг болн келдсн кӱдлмшин чирин йоста кевӱр хӱлӱдӱ-шалгӱд болм чигӱ систем бӱрдӱхӱр седдӱжӱнӱ. Кемрдӱжӱн колхозник муугӱр кӱдлӱд, дакад норман эс кӱцӱгнӱд бӱӱхлӱ, энунӱ кӱдлгнӱн ӱдр багӱрулгдх зӱвтӱ.

Кӱч-кӱлснӱ ӱдрин гару багӱруллгнӱнд толгӱлгч болн дӱнц-тус болдг улсин штат хаслгн эрки чиргтӱ. „Победа“ гидг колхозд гурин саальчирт нег джилин эргцд мингн кӱдлгнӱн ӱдр бичгдлж, фермин заведующд, ӱснӱ тоочд болн колхозин ахлачин дарукд болхла—хойр мингн кӱдлгнӱн ӱдр бичгднӱ гидж Курск областин Хомутовск района конференцд келгдлӱ. Вологодск района, „Союз“ гидг 180 ӱкртӱ, кичгдлг 18 гахата болн 230 ӱдтӱ колхозд правленӱ ахлачин дарук, МТФ-н заведующ, тооч болн зоотехник бӱрдӱжӱлӱ. ӱлӱ штатс бӱрлгнӱн туск тим ӱлгӱрмӱд багӱ бишӱр келгдв.

Совхозмудла болн промышленн предпринятьснӱ ӱдлӱр эдлуш гаргӱлгнӱна ӱнинь эртӱс зурдж колхозмудар келгнӱна цаг ирв. Эдл-уш гаргӱлгнӱр ӱнинь багӱруллгнӱна хаалгӱ хӱлӱлгнӱ, эдл-уш гаргӱлгнӱ икдӱлхд кергтӱ эв-аргнӱн, тӱрмӱдинь олдж шалгӱд-жиндлдж хӱлӱлгнӱнӱ зерглддж келгдх зӱвтӱ.

КПСС-н XX-ч съездин зааврмудт социалистическ селӱнӱ эдл-аху уньгарнӱ ясдж ӱдлӱлхин тӱлӱ агу ик тӱрмуд темдгдсн. Селӱнӱ эдл-ахун цуг кӱдлӱчирт келдсн КПСС ЦК-н болн СССР-н Министрмӱдин Советин дуудврт, зургӱадгч тавн джилд селӱнӱ эдл-ахун гаргӱц сӱӱнӱр ӱсгдӱ ӱдлӱлгӱр партин болн правительствин темдгсн тӱрмуд болзгасн эртӱр кӱцӱлгнӱнд селӱнӱ эдл-ахун кӱч-кӱлсчирин шунлт тӱвгнӱг Тӱрскнӱ сӱ хӱлӱлгнӱ некдӱжӱнӱ гидж заагдджана. Эн кергт, кадрмудт эконолическ сургӱуль ӱлгнӱн эрки аргнӱ болгч эконолическ конференцс ик илтӱн ӱзӱлхмн.

А. ТУЛУПНИКОВ.
Селӱнӱ эдл-ахун эконолическ цугсоюзин научн-исселедовательск институтин директор.